

Nr 248.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående stöd åt Skandinaviska kreditaktiebolaget m. m.; given Stockholms slott den 31 mars 1932.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Felix Hamrin.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1932.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena friherre RAMEL, statsråden GÄRDE, HAMRIN, VON STOCKENSTRÖM, STADENER, GYLLENSWÄRD, LARSSON, HOLMBÄCK, JEPPSSON, HANSÉN, RUNDQVIST.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Hamrin, anför:

Sverige drabbades relativt sent av den ekonomiska kris, som, med början i Amerika hösten 1929, under de två sista åren spritt sig över snart sagt hela världen. Under år 1931 gjorde sig emellertid även hos oss depressionen allt tydligare märkbar. I maj sistnämnda år inträffade den österrikiska bankkrisen, ett par månader senare följde Tysklands betalningssvårigheter, och i sep-

Bihang till riksdagens protokoll 1932. 1 saml. 206 häft. (Nr 248.)

tember nödgades först England och därefter de skandinaviska länderna frångå guldmyntfoten.

Särskilt karakteristisk för den nuvarande krisens utveckling har varit en efter hand alltmera ökad brist på förtroende inom det internationella kreditväsendet med därav föranledda ödesdigra rubbningar i betalnings- och likviditetsförhållandena. På grund därav att Sverige under de senare åren i allt högre grad och i en med hänsyn till våra resurser avsevärd omfattning dragits in i de internationella kapitaltransaktionerna, har läget för vår del skärpts mera än eljest behövt bliva fallet.

Den allmänna förtroende- och likviditetskrisen har naturligt nog kommit att medföra en stark påfrestning för sådana företag, som äro beroende av den internationella kapitalmarknaden, i främsta rummet för den av numera avlidne ingenjören Ivar Kreuger ledda koncernen. Denna uppgives redan under år 1931 hava mött betydande svårigheter vid anskaffandet av det kapital, som erfordrades för fullgörandet av vissa tidigare ingångna förpliktelser. Svårigheterna hava ytterligare stegrats i mån som det allmänna läget försämrats och allt flera länder infört restriktioner av olika slag mot de fria kapitalrörelserna. Koncernen torde därigenom hava fått betydande tillgångar fastlåsta, varigenom lånebehovet ökades. Då tidigare uppgjorda planer att anskaffa nödiga medel genom långfristiga kreditoperationer gått om intet, torde koncernen hava blivit nödsakad att i stor utsträckning tillgodose sitt kapitalbehov genom kortfristiga krediter. I den mån som krisläget tillspetsades, har koncernen sett sig hänvisad till att söka i ökad omfattning fylla sitt penningbehov i Sverige, vars kapitalmarknad därigenom hårt tagits i anspråk. Då slutligen den avveckling av vissa tillgångar, varmed man tidigare torde hava räknat för att kunna nedbringa de korta krediterna, icke kunnat fullföljas, synas svårigheterna att anskaffa nödiga likvida medel hava blivit övermäktiga.

I och med ingenjör Kreugers plötsliga frånfälle har krisen inträtt i ett akut skede. Erinras må, hurusom från statsmakternas sida åtgärder ofördröjligen vidtogos, varigenom betalningsansånd möjliggjordes för aktiebolaget Kreuger & Toll och ingenjör Kreugers stärbhus samt för vissa koncernen närstående bolag och personer. Omedelbart därefter igångsattes genom opartiska utredningsmän en objektiv och ingående granskning av Kreuger & Tolls ställning. Av denna undersökning hava ännu icke några definitiva resultat vunnits. Klart är dock, att bolaget lidit mycket svåra förluster. Givetvis hava även andra till Kreugerkoncernen anslutna företag hårt drabbats av krisen.

Det är emellertid icke nog härmed. I det bekymmersamma läge, vari vårt näringsliv redan förut befann sig såsom en följd av den rådande långvariga depressionen, är det naturligt, att verkningarna av det inträffade gjort sig starkt kännbara jämväl på andra områden. Inför den allmänna oro, som gripit omkring sig, har även det bankinstitut, som varit Kreugerkoncernens främsta svenska kreditgivare, Skandinaviska kreditaktiebolaget, fått vidkännas en påtaglig, åtminstone temporär påfrestning.

Under åberopande av de senaste dagarnas händelser har nu Skandinaviska kreditaktiebolaget i en till mig ställd skrivelse av den 24 mars 1932 uttalat, att

banken i synnerlig mån rönt påkänning av Kreugerkoncernens under världskrisens fortgång alltmera ökade svårigheter. Med hänsyn till betydelsen av att bankens mot dess solvens svarande förtroende hos allmänheten icke äventyrades genom överhandtagande likviditetssvårigheter, funne sig banken böra framhålla behovet av att åtgärder ofördröjligen vidtoges för bringande av erforderlig lättnad åt banken. Någon annan utväg än en skyndsamt och effektiv stödaktion från statens sida syntes här icke vara framkomlig. Banken har för den skull hemställt, att denna viktiga fråga måtte tagas under omedelbart övervägande.

Sedan jag i anledning av den sålunda gjorda framställningen anmodat bank- och fondinspektionen att avgiva yttrande i frågan, har inspektionen i skrivelse den 28 mars 1932 anfört följande:

»Vad till en början angår bankens ställning, så utgöras bankens egna fonder av: grundfond 87,188,000 kronor och reservfond 94,812,000 kronor, vartill komma andra fonder och reserverade medel omkring 11,000,000 kronor samt 1931 års behållning 11,037,000 kronor. Bankens egna medel uppgå sålunda till sammanlagt 204,037,000 kronor. Banken har därjämte upplagt ett s. k. förlagslån å 100,000,000 kronor, med prioritet före aktierna men efter bankens övriga förbindelser. Nämnda förlagslån är upptaget mot förlagsbevis, utfärdade den 15 juni 1925 och löpande med $5\frac{1}{2}$ % årlig ränta samt förfallande till betalning den 15 juni 1940. Banken äger jämväl rätt att före den 15 juni 1940, dock tidigast den 15 juni 1935, helt eller delvis inlösa bevisen, men i så fall till en kurs av 103 %.

Inlåningen från allmänheten uppgick den 29 februari 1932 till 571,544,000 kronor, skulderna till inhemska banker och sparbanker ävensom till utländska banker och bankirer till 66,235,000 kronor.

Bankens omslutning nyssnämnda dag uppgick till 985,526,000 kronor, vartill kommo i riksbankens rediskonterade växlar ävensom garantiförbindelser för likvider 326,190,000 kronor eller sålunda tillhoppa 1,311,716,000 kronor.

Såvitt inspektionen kunnat finna är det läge, vari banken genom de på sistone inträffade händelserna råkat, uteslutande att hänföra till bankens likviditet. Genom engagemang, som under år 1931 ingåtts med ingenjör Ivar Kreuger och företag, tillhörande Kreugerkoncernen, hava nämligen av de medel, vilka stått och ställts till bankens förfogande, mycket stora belopp blivit bundna. Inspektionen anser sig böra framhålla, att för nu ifrågavarande engagemang ställts hypotek, som, såvitt det för inspektionen är möjligt att bedöma, måste anses vara betryggande, men som under nu rådande förhållanden icke kan realiseraras.

Enligt inspektionens förmenande äro åtgärder av nöden för att bringa banken lättnad i dess sålunda iråkade läge, och inspektionen delar bankens uppfattning, att i föreliggande situation den enda utvägen i sådant hänseende är en stödaktion, i vilken staten deltagar. Inspektionen vill därjämte framhålla, att, i vilken form stödet än lämnas, de vidtagna åtgärderna böra bliva så omfattande, att förtroendet för banken upprätthålles.»

För mitt eget vidkommande delar jag bank- och fondinspektionens mening, att ett ingripande i förevarande fall synes vara ofrånkomligt. Särskilt i nuvarande läge med den allmänna oron på den internationella penningmarknaden, de alltjämt tilltagande avsättningssvårigheterna i utlandet för våra exportlaster, den betydande arbetslösheten inom landet och de bekymmer, med vilka

det produktiva arbetet för närvarande har att kämpa i form av dryga räntor och andra höga produktionskostnader, skulle en bankkris av den omfattning, varom här är fråga, med därav föranledda kreditåtstramningar och andra följder kunna leda till vittgående konsekvenser för vårt näringsliv, såväl jordbruk som handel och industri, och därmed för hela vår folkhushållning. Det synes mig därför vara en angelägenhet av utomordentlig vikt, att effektiva åtgärder skyndsamt vidtagas, så att förtroendet för vårt kreditväsen icke äventyras, utan det lugn, som allmänheten hittills med fog visat, allt framgent kan bibehållas. Härvid lärer under nu rådande exceptionella förhållanden ett effektivt stöd från statens sida näppeligen kunna undvaras. Därutöver torde emellertid böra påkallas en samfällad medverkan från landets privata banker. Stöd från statens sida synes mig så mycket hellre böra lämnas, som det, enligt vad bank- och fondinspektionen framhållit, i förevarande fall torde gälla en likviditetsfråga, vadan statens bistånd, även om detsamma måste bliva av betydande omfattning, under en normal utveckling icke synes innebära förlustrisk för statens del.

Med utgångspunkt från nu angivna allmänna synpunkter hava under de senaste dagarna hållna överläggningar resulterat i ett förslag till stödaktion av huvudsakligen följande innehåll:

1. Staten tecknar genom riksgäldskontoret förlagsbevis i Skandinaviska kreditaktiebolaget för 100 miljoner kronor, löpande med 5.5 procent ränta. Förlagslånet skall hava samma rätt som bankens 5.5 procent förlagslån av år 1925. Förlagsbevisen, som i mån så finnes lämpligt må av staten försäljas, skola vara till fullo inlösta senast den 15 juni 1940. Skandinaviska kreditaktiebolaget är berättigat att, i den mån lånet alltjämt befinner sig i statens ägo, när som helst inlösa större eller mindre del därav. Därest avbetalning verkställes å 1925 års förlagslån, skall samtidigt minst samma belopp i staten tillhöriga förlagsbevis av det nya lånet inlösas.

2. Staten lämnar genom riksgäldskontoret Skandinaviska kreditaktiebolaget lån, löpande med 5.5 procent ränta, å intill 115 miljoner kronor. För krediten pantförskrivs vissa i riksbanken nu belånade eller andra likvärdiga förbindelser å motsvarande belopp med tillhörande säkerheter.

Krediten förutsättes amorteringsfri under åren 1932 och 1933. Varje följande år amorteras en tiondel av ursprungliga beloppet, med rätt för Skandinaviska kreditaktiebolaget att när som helst inbetala hela krediten eller göra större avbetalningar än som sålunda stipulerats.

3. För att ytterligare stärka Skandinaviska kreditaktiebolagets likviditet insätta ett antal svenska affärsbanker på depositions- eller kapitalräkning i kreditbolaget ett belopp av tillhoppa 40 miljoner kronor, bundet på ett år, varvid förutsättningen är, att minst halva beloppet kommer att kvarstå ytterligare ett år.

4. Så länge staten innehar någon del av det under punkt 1) omnämnda förlagslånet eller den under punkt 2) omnämnda krediten ej är till fullo gulden, äger Skandinaviska kreditaktiebolaget icke till sina aktieägare utdela mer än högst 5.5 procent eller, med avrundning uppåt, 8 kronor per aktie (som nominellt lyder å 142 kronor). Det förutsättes, att någon utdelning icke äger rum innevarande år.

Förslaget innebär sålunda i huvudsak, att Skandinaviska kreditaktiebolagets likviditet skulle stärkas genom att banken tillföras *dels* 100 miljoner kro-

nor genom nya förlagsbevis, tecknade av staten, med inlösningsskyldighet först den 15 juni 1940, dels intill 115 miljoner kronor i av staten beviljade långfristiga lån, dels slutligen 40 miljoner kronor, som skola av svenska banker insättas på räkning i kreditbolaget med bundenhet på viss tid. De av staten lämnade tillskotten, som skola löpa med 5.5 procent ränta, kunna när som helst av banken återbetalas. Intill dess så till fullo skett, skall utdelningen å aktierna i banken vara begränsad till belopp, som nära motsvarar nämnda procentsats. Det förutsättes, att särskilt avtal träffas mellan riksgäldskontoret och Skandinaviska kreditaktiebolaget, däri de närmare villkoren för den ifrågakvarande stödaktionen fixeras.

Med hänsyn till nuvarande ovissa läge torde emellertid klokhet och förtänksamhet bjuda, att medel göras tillgängliga att möta eventuellt framträdande ytterligare behov av stöd åt det svenska kreditväsendet. För detta ändamål synes mig ett belopp av förslagsvis 30 miljoner kronor böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att användas i den mån särskilt behov av bistånd från statens sida kan konstateras föreligga och där dylikt bistånd synes bliva av verklig betydelse. Inför den nuvarande knappheten på arbetstillfällen och i ett läge, där bland annat ur handelsbalansens synpunkt det är av yttersta vikt att söka så långt görligt är uppehålla det produktiva arbetet, måste det vara angeläget att undvika rubbningar inom penningväsendet och kreditgivningen. Huruvida ett dylikt bistånd bör lämnas genom teckning av förlagsbevis, insättande av medel, bundna på viss tid, eller på annat sätt kan givetvis icke på förhand avgöras. Bestämmandet härutinnan torde böra ankomma på Kungl. Maj:t, sedan fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret beretts tillfälle att yttra sig i ämnet. Därest stödaktion av den art, jag här angivit, skulle visa sig påkallad, förutsätter jag, att jämväl de svenska bankerna, i känsla av solidaritet och gemensamt ansvar för upprätthållandet av landets kreditväsen, skola vara beredda att lämna en effektiv medverkan.

Enligt den plan till stödåtgärder, som jag i det föregående skisserat, skulle av staten ställas till förfogande 100 miljoner kronor för tecknande av förlagsbevis i Skandinaviska kreditaktiebolaget, intill 115 miljoner kronor för lämnande av långfristiga lån till samma bolag samt 30 miljoner kronor för ytterligare stödaktioner, som kunna visa sig påkallade. Sammanlagda beloppet utgör alltså 245 miljoner kronor. Medelsanskaffningen bör ombesörjas av riksgäldskontoret och synes lämpligen kunna tillgå sålunda, att, i den mån andra medel icke finnas tillgängliga, skattkamarväxlar tillhandahållas i erforderlig omfattning.

Över den upprättade planen till stödåtgärder hava fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret satts i tillfälle att avgiva yttrande.

Fullmäktige i riksbanken hava i utlåtande den 30 mars 1932 till svar härå anfört följande:

»Fullmäktige hava under hand erhållit del av ett av bank- och fondinspektionen avgivet den 28 i denna månad dagtecknat yttrande angående Skandina-

viska kreditaktiebolagets ställning. Därav framgår, att bankens iråkade svårigheter enligt inspektionens åsikt äro att tillskriva dess bristande likviditet. Enligt inspektionens förmenande äro åtgärder därför av nöden för att bringa banken lättnad och inspektionen anser, att i föreliggande situation den enda utvägen i sådant hänseende är en stödaktion i vilken staten deltagar. Inspektionen framhåller därjämte, att i vilken form stödet än lämnas, de vidtagna åtgärderna böra bliva så omfattande, att förtroendet för banken upprätthålles.

Även enligt fullmäktiges mening är Skandinaviska kreditaktiebolagets likviditet så ansträngd, att åtgärder till dess förbättrande synas nödiga, och hava fullmäktige icke något att erinra mot de i detta syfte föreslagna anordningarna.

Fullmäktige förutsätta härvid, att de nya medel, vilka tillföras Skandinaviska kreditaktiebolaget, i erforderlig omfattning användas för nedbringande av bankens förbindelser till riksbanken, varigenom vinnes, att de ifrågasatta transaktionerna icke medföra ökning av riksbankens sedelutgivning.»

Under åberopande av vad sålunda anförts, hava bankofullmäktige tillstyrkt åtgärder i överensstämmelse med de i förslaget angivna riktlinjerna.

Jämväl riksgäldsfullmäktige hava i utlåtande den 30 mars 1932 meddelat, att fullmäktige ansåge sig böra tillstyrka de ifrågasatta åtgärderna.

Under hänvisning till vad jag i det föregående anført och till bankofullmäktiges och fullmäktiges i riksgäldskontoret tillstyrkande utlåtanden hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att

dels, på i huvudsak de av mig i det föregående angivna villkor, å statens vägnar teckna och erlægga likvid för förlagsbevis i Skandinaviska kreditaktiebolaget till belopp av 100 miljoner kronor ävensom lämna samma bolag lån intill sammanlagt belopp av 115 miljoner kronor,

dels ock ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp av 30 miljoner kronor att i enlighet med vad av mig föreslagits användas för lämnande av stöd åt svenska kreditinrättningar, som på grund av rådande krisläge kunna befinnas vara i behov därav.

Med bifall till denna av statsrådet övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Elis Lindahl.